

สรุปผลการประชุม Public Policy Forum ประเด็น “อนาคตประเทศไทยใน ๑๐ มิติ” ครั้งที่ ๑
ภายใต้หัวข้อเรื่อง “อนาคตประเทศไทยในมิติประชากร โครงสร้างสังคม ชนบท และท้องถิ่น:
ประเด็นเพื่อพิจารณาสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ”
วันพุธที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๔ ผ่านช่องทางออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom Meeting

๑. ที่มาของการประชุม

สถาบันคลังสมองของชาติ ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมทบวงมหาวิทยาลัย ได้รับการจัดสรรทุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๔ ให้ดำเนินงานโครงการ “ประสานงานสนับสนุนทุนวิจัยและผลักดันการใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติและการบริหารราชการแผ่นดิน” ประกอบด้วย ๑๐ ชุดโครงการย่อยของโครงการวิจัยเรื่อง “ประเทศไทยในอนาคต (Future Thailand)” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลงานวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาจัดทำร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ โดยมีกำหนดการจัดประชุม Public Policy Forum ประเด็น “อนาคตประเทศไทยใน ๑๐ มิติ” ครั้งที่ ๑ ภายใต้หัวข้อเรื่อง “อนาคตประเทศไทยในมิติประชากร โครงสร้างสังคม ชนบท และท้องถิ่น: ประเด็นเพื่อพิจารณาสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” เมื่อวันพุธที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๔ ผ่านช่องทางออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom Meeting

๒. วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้จากโครงการวิจัย เรื่อง “อนาคตประเทศไทยในมิติประชากร โครงสร้างสังคม ชนบท และท้องถิ่น: ประเด็นเพื่อพิจารณาสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” ให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการนิติบัญญัติและหน่วยงานด้านการบริหารราชการแผ่นดิน (รองศาสตราจารย์สมพร อิศวิลานนท์ นักบริหารวิชาการอาวุโส เป็นหัวหน้าโครงการ และมีระยะเวลาวิจัย ๑๒ เดือน คือ ระหว่างวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๔ ถึง ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕)

๓. กลุ่มเป้าหมาย

จำนวน ๑๐๐ คน ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหาร และข้าราชการของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร บุคคลในวงงานรัฐสภา ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
สภาองค์กรชุมชน และประชาชนผู้สนใจทั่วไป

๔. เวลาและสถานที่

วันพุธที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๓๐ นาฬิกา ผ่านช่องทางออนไลน์ด้วยโปรแกรม
Zoom Meeting

๕. ผู้รับผิดชอบ

สถาบันคลังสมองของชาติ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานเลขาธิการสภา
ผู้แทนราษฎร (สผ.) และสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (สว.)

๖. สรุปสาระสำคัญของการประชุม

เวลา ๐๙.๐๐-๐๙.๑๕ นาฬิกา กล่าวรายงานการจัดประชุม เรื่อง “อนาคตประเทศไทยในมิติ
ประชากร โครงสร้างสังคม ชนบท และท้องถิ่น: ประเด็นเพื่อพิจารณาสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ” ประเด็นเพื่อพิจารณาสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ” โดย
รองศาสตราจารย์สมพร อิศวิลานนท์ หัวหน้าโครงการวิจัย “ประสานงานสนับสนุนทุนวิจัยและผลักดันการ
ใช้ประโยชน์ในกระบวนการนิติบัญญัติและการบริหารราชการแผ่นดิน”

เวลา ๐๙.๑๕-๐๙.๓๐ นาฬิกา กล่าวเปิดการประชุม โดย นางวิภารัตน์ ดีอ่อง ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

กล่าวถึงที่มาและวัตถุประสงค์ของการประชุม และประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดประชุม โดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้ให้ทุนสนับสนุนชุดโครงการ “ประเทศไทยในอนาคต (Future Thailand)” เพื่อนำผลงานวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาจัดทำร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ และสถาบันคลังสมองของชาติได้จัดประชุมครั้งนี้ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้จากชุดโครงการวิจัยประเทศไทยในอนาคต จำนวน ๒ เรื่อง คือ เรื่อง “อนาคตประเทศไทยในมิติประชากรและโครงสร้างสังคม” และเรื่อง “อนาคตประเทศไทยในมิติชนบทและท้องถิ่น” ทั้งได้กล่าวต้อนรับผู้มีเกียรติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา นายมาณิช อินทนิม ผู้แทนของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้เข้าร่วมประชุม โดยได้กล่าวถึงโครงสร้างสังคมไทยในชนบทใน ๒๐ ปีข้างหน้าสู่การขับเคลื่อน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เครือข่ายผู้เกี่ยวข้อง โดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ให้ทุนการสนับสนุนทุนวิจัยนวัตกรรม การให้บริการฐานข้อมูล ดัชนีการวิจัย การพัฒนาประเทศภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลก และการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบการวิจัย เพื่อยกระดับขีดความสามารถของประเทศสู่การพัฒนานวัตกรรมมาตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ เพื่อเป็นแนวทางการวางภาพในอนาคต ในระยะยาว การวิเคราะห์ทฤษฎีทศวรรษ การพยากรณ์ประชากร ในระยะ ๕-๑๐-๑๕-๒๐ ปีข้างหน้า เพื่อนำข้อมูลไปกำหนดทิศทางที่มุ่งเน้นมิติสำคัญของประเทศ และมีชุดข้อมูลอันจะเป็นกฎหมายแม่บทของยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เป็นประโยชน์ในมิติด้านโครงสร้างสังคมชนบท โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อหาแนวทางการก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลาง การปรับตัวของประชาชน การประกอบอาชีพ ภัยจากธรรมชาติหรือการเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด 19) เพื่อกระตุ้นให้ภาครัฐจะต้องแก้ไขปัญหาในการสนับสนุนให้ภาคชุมชนสู่ความเข้มแข็งและเป็นรากฐานสำคัญ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงมหาดไทย โดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) มุ่งหวังและมุ่งเน้นการวิจัยนวัตกรรมในมิติต่าง ๆ ของประเทศ จะเกิดผลสำเร็จด้านการวิจัยจะต้องมากำหนดกรอบในการพัฒนาและร่วมกันขับเคลื่อนต่อไป

เวลา ๐๙.๓๐-๑๐.๓๐ นาฬิกา การนำเสนอรายงานวิจัย เรื่อง “อนาคตประเทศไทยในมิติประชากร โครงสร้างสังคม” โดย รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษเบศร์ สมุทรจักร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวคือ

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาว่าคนและความเป็นอยู่ในอีก ๒๐ ปีข้างหน้าเป็นอย่างไร ความสำคัญ กล่าวคือ ทุกยุทธศาสตร์โดยเฉพาะแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีของประเทศไทย คือประเทศไทยพยายามที่จะก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลางที่ต่อเนื่องมาถึง ๔๐ กว่าปี ซึ่งเมื่อปี ๒๕๖๒ ประชากรในประเทศไทยมีรายได้ต่อหัวอยู่ที่ประมาณ ๗,๒๐๐ เหรียญสหรัฐฯ ต่อปี และเป็นอันดับที่ ๘๖ ของโลก รองจากประเทศมาเลเซียที่มีรายได้ต่อหัวประมาณ ๑๑,๒๐๐ เหรียญสหรัฐฯ ต่อปี นับเป็นความท้าทายของประเทศไทยที่จะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งตัวเลขคาดการณ์ดังกล่าวยังไม่ได้พิจารณาภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 โดยมีคำถามการวิจัย จากการคาดการณ์ว่าหลังปี ๒๕๗๓ ประชากรไทยจะเริ่มมีจำนวนลดลง โดยในปี ๒๕๘๓ จะมีประชากรไทยประมาณ ๖๕ ล้านคน ในขณะที่ปี ๒๕๖๓ ที่มีประมาณ ๖๖ ล้านคน ซึ่งค่าประมาณมีการจำแนกทั้งจำนวนเพศ อายุ และรายได้ว่าตัวเลขที่ปรากฏแสดงให้เห็นนั้น ต่อไปครอบครัวไทยจะอยู่อย่างไร

แม้ว่าจะมีค่าประมาณตัวเลขประชากร แต่ยังไม่ข้อมูลค่าประมาณจำนวนครัวเรือน และรูปแบบครัวเรือน โดยในปี ๒๕๒๓ มีจำนวนครัวเรือน ๘.๖ ล้านครัวเรือน ในปี ๒๕๖๒ มี ๒๖.๗ ล้านครัวเรือน แต่จำนวนคนต่อครัวเรือนลดน้อยลงและอยู่กระจัดกระจาย มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในสังคม

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

๑. การคาดการณ์ประมาณครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ปี ๒๕๓๓-๒๕๘๓

ครัวเรือนที่พ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกันมีการเกื้อหนุนช่วยกันดูแล มีการปลูกฝังทางวัฒนธรรมประเพณีทางด้านครอบครัว การสร้างสายสัมพันธ์ต่าง ๆ มีลักษณะลดลงจากปี ๒๕๒๐ การเจริญพันธุ์ของประเทศไทยในปีที่ผ่านมาการเกิดใหม่อยู่ที่ ๕๐๐,๐๐๐ กว่าคน ซึ่งให้เห็นว่าอัตราการเกิดของเด็กไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้ครัวเรือนที่เป็นแบบสามีภรรยาที่อยู่กันแบบไม่มีลูกเพิ่มสูงขึ้นด้วย และมีแนวโน้มครัวเรือนพ่อแม่คนเดียวจะเพิ่มสูงขึ้น ส่วนประเด็นที่น่าเป็นห่วง คือ การที่ครัวเรือนอยู่ไม่พร้อมหน้า กล่าวคือ เด็กที่เกิดมาไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากับพ่อแม่จากการบีบคั้นเชิงโครงสร้างและสถานการณ์บางอย่าง ได้แก่ ครัวเรือนพ่อคนเดียวหรือแม่คนเดียว พ่อเลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งจะมีความแตกต่างกัน ด้วยมีความจำเป็นจากหน้าที่การงานจึงต้องแยกกันอยู่คนละครัวเรือน ในขณะที่ครัวเรือนข้ามรุ่นซึ่งเกิดจากการที่ลูกไม่ได้อยู่กับพ่อแม่แต่ต้องอยู่กับปู่ย่าตายาย เนื่องจากพ่อแม่ต้องทำงานในเมืองแล้วฝากเลี้ยงหรืออาจเกิดจากกรณีหย่าร้าง (ประมาณร้อยละ ๑๔-๑๗) ซึ่งเด็กที่อยู่ในครัวเรือนลักษณะนี้มีความน่าเป็นห่วงเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงพัฒนาการทางด้านสังคม (จากข้อมูลวิจัยโครงการอื่น ๆ ซึ่งให้เห็นว่าลูกที่อยู่กับพ่อแม่ดีที่สุด จะมีพัฒนาการที่ดีขึ้น) ดังนั้น ในอนาคตจะต้องมีการเตรียมสภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์ในการรองรับเพื่อให้เด็กเหล่านี้มีพัฒนาการเท่าเทียมกับเด็กที่อยู่ในครัวเรือนพร้อมหน้า นอกจากนี้ ครัวเรือนสามรุ่นอายุจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๙.๔ เป็นร้อยละ ๓๑.๐ ในปี ๒๕๘๐ ซึ่งตัวเลขดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่เกื้อหนุนช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และจิตวิทยา

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วมากเมื่อเทียบกับภูมิภาคเดียวกันยกเว้นประเทศสิงคโปร์ ซึ่งครัวเรือนที่เป็นผู้สูงอายุจะมีความเปราะบางหรือจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 รวมทั้งสถานการณ์น้ำท่วมที่ผู้สูงอายุไม่มีกำลังที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ ซึ่งในปี ๒๕๘๐ ผู้สูงอายุจะมีความเปราะบางสูงและอยู่คนเดียวสูงถึงร้อยละ ๒๓.๑ ของครัวเรือนทั้งหมด จึงเห็นได้ว่าครัวเรือนไทยมีความเปราะบางเพิ่มมากขึ้นในหลายมิติโดยเฉพาะมิติการอยู่ร่วมกับและการสนับสนุนกันภายในครัวเรือน

๒. การกวาดต้อนปัญหาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชากรและโครงสร้างสังคม

จากการสังเคราะห์ประเด็นข้อมูลที่มีผลต่อการอยู่ร่วมกันของครัวเรือน และการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมที่นอกเหนือจากการสำรวจแนวโน้มประชากรไทยแล้ว พบปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑) ความสัมพันธ์ของครัวเรือนไทยมีการเปลี่ยนแปลงในข้างหน้า คือ มีแนวโน้มของการเป็นโสดมากขึ้น ซึ่งจะเป็นทางออกของคนรุ่นใหม่ รวมทั้งมิติการเกิดคู่รักไร้บุตรที่มีจำนวนมากขึ้น คนอยู่โดดเดี่ยวกระจัดกระจายมากขึ้น ซึ่งใกล้เคียงกับประเทศญี่ปุ่น

๒) การพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงกับการสร้างครอบครัวใน ๑๐๐ ปีที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงการศึกษาเป็นแบบ Professional Education ที่เกิดแรงกดดันทางเศรษฐกิจกับการสร้างครอบครัว รวมทั้งนวัตกรรมต่าง ๆ มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น

๓) เทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในครอบครัว ซึ่งบางเทคโนโลยีเข้ามาช่วยครอบครัวแล้ว จะทำให้ครอบครัวอยู่ยากขึ้น นอกจากนี้ จะมีเทคโนโลยีกำลังเป็นที่สนใจ คือ รถยนต์ไร้คนขับ จะช่วยให้ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตลำพังได้

๔) การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การกระจายอำนาจ และการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของครัวเรือนแบบอยู่คนเดียวซึ่งพบในประเทศสิงคโปร์ ญี่ปุ่น และเกาหลี สามิภรรยาจะอยู่กันแบบไม่มีลูกมากขึ้นส่งผลต่อการลดลงของครัวเรือนพ่อแม่ลูกและครัวเรือนสามรุ่นด้วย แต่จะมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น อันเกิดจากภาวะทางเศรษฐกิจ

๕) ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ได้แก่ การถ่ายโอนทางเศรษฐกิจระหว่างในครอบครัว ความมั่งคั่งส่งผ่านจากคนรุ่นเก่าไปคนรุ่นใหม่แต่มูลค่าที่เหลืออยู่อาจจะไม่เพียงพอ ค่าครองชีพสูง แนวคิดการสร้างครอบครัว การสร้างสายสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

๖) ความเป็นพหุวัฒนธรรมของสังคมไทย การมองจากศาสนา ความเชื่อเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

การสร้างฉากทัศน์ (Scenario) อนาคตประเทศไทยในมิติประชากร และโครงสร้างสังคม ใน ๔ มิติ ดังนี้

๑. กระจายอำนาจและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสำเร็จ ก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลาง แต่ครอบครัวปรับตัวรับภัยพิบัติไม่ได้

เปรียบเสมือน Lego บน application platform ซึ่งสามารถสร้างสรรค์จินตนาการได้มากยิ่งขึ้น เพราะมีลักษณะเป็นแท่งเป็นเหลี่ยม เหมือนกับครอบครัวไทย ที่ปรับตัวรับภัยพิบัติไม่ได้แม้ว่ารัฐจะสามารถกระจายอำนาจและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้สำเร็จ โดยหลายอย่างที่เกิดขึ้นซ้ำไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เช่น ปัญหา PM 2.5 ส่งผลกระทบต่อครอบครัวที่จะต้องอยู่ห่างกันมากขึ้น จนสุดท้ายครอบครัวนั้นก็เปราะบางไปเอง เกิดความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี การที่ครอบครัวและสังคมอยู่กันอย่างระจัดกระจายและอยู่กับสัตว์มากขึ้น จะเกิดปรากฏการณ์มนุษยชาติของสัตว์เลี้ยง หรือ Pet Humanization เป็นการปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงเสมือนมนุษย์ เป็นสมาชิกครอบครัวมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ในส่วนประเด็นสังคมผู้สูงวัยนั้น สังคมไทยเข้าสู่การเป็นสูงวัยระดับสูง โดยครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุจะมีประมาณร้อยละ ๓๐ ในสังคม เป็น Super-aged Society หรือเป็นไม้ใกล้ฝั่ง โดยสมบูรณ์ ลูกหลานมีน้อย และผู้สูงอายุปรับตัวได้ช้า เด็กจะมีความเห็นที่ขัดแย้งและคัดค้านแนวคิดเดิม หรือวิถีชีวิตเดิมอย่างไม่เกรงใจมากขึ้น และในอนาคตจะเป็นครอบครัวที่สูงวัย

๒. การกระจายอำนาจและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสำเร็จ ก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลาง และครอบครัวปรับตัวรับภัยพิบัติได้

เป็นฉากทัศน์ที่รัฐต้องการให้เป็น คือ รัฐและทุกคนสามารถปรับตัวได้ กล่าวคือ ในฉากทัศน์นี้ ครอบครัวสามารถปรับตัวรับภัยพิบัติได้ ขณะที่ภาครัฐมีการกระจายอำนาจและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสำเร็จ คนในสังคมเปิดรับความเป็นพหุวัฒนธรรมอย่างใจกว้าง ครอบครัวเพศทางเลือกได้รับการยอมรับมีการแลกเปลี่ยนความคิด และครอบครัวมีการปรับตัวได้ดีในสังคม

๓. การกระจายอำนาจและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากไม่สำเร็จ ก้าวไม่พ้นกับดักรายได้ปานกลาง และครอบครัวปรับตัวรับภัยพิบัติไม่ได้

เป็นฉากทัศน์ที่เสมือนเชิงปรณัย กล่าวคือ การทำงานได้ต่ำกว่าประสิทธิภาพของสิ่งที่มี ในฉากทัศน์นี้ รัฐไม่สามารถกระจายอำนาจได้และไม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้สำเร็จ ครอบครัวปรับรับมือกับภัยพิบัติไม่ได้ และไม่สามารถวางแผนป้องกันระยะยาวได้ ภาพในอนาคตอีก ๒๐ ปีข้างหน้า ครอบครัวไทยจะเป็นแบบครอบครัววัยแมงมุม คือ เห็นการเชื่อมโยงเป็นโครงข่าย แต่เกาะกันไม่เหนียวแน่น รับรู้ว่าเป็นญาติแต่ไม่ได้อยู่ใกล้กันพอที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ ความสัมพันธ์นี้ในสังคมมีความเบาบางลง ประเพณี และวัฒนธรรมบางอย่างหายไป

๔. การกระจายอำนาจและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากไม่สำเร็จ ก้าวไม่พ้นกับดักรายได้ปานกลาง แต่ครอบครัวปรับตัวรับภัยพิบัติได้

เป็นฉากทัศน์ Sandbox ฉากทัศน์นี้สะท้อนภาพครอบครัวที่สามารถปรับรับมือภัยพิบัติได้สำเร็จ แต่รัฐกระจายอำนาจไม่สำเร็จเศรษฐกิจฐานรากไม่เจริญ ประเทศไทยก้าวไม่พ้นกับดักรายได้ปานกลาง ประชาชนต้องรับมือกับภัยพิบัติต่าง ๆ และทำให้เกิดต้นทุนในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น ครอบครัวต้องทำงานมากขึ้น ต้องหาอาชีพเสริมและครอบครัวจะเป็นห่วงสุขภาพแวดล้อมรักบ้านเกิดมากขึ้น และมีความระมัดระวังด้านสุขภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการศึกษามี ดังนี้

๑. การนิยามให้ “ครอบครัว” มีความครอบคลุมและท่วงทันการเปลี่ยนแปลงครอบครัวด้วยข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับฐานข้อมูล ความเป็นอยู่ การสร้างครอบครัว ความเปราะบาง และความหลากหลายทางเพศที่ไม่ถูกบันทึกในฐานข้อมูล รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

๒. การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างโอกาสแก่ประชากรที่กลับภูมิลำเนาในช่วง COVID-19 และผู้ที่จบการศึกษาสร้างวิสาหกิจชุมชน (Reverse brain-drain) ให้คนในชุมชนมีงานทำและทำให้สมาชิกครอบครัวอยู่ด้วยกัน และลดการย้ายถิ่นตามฤดูกาล

๓. นโยบายต่าง ๆ ขณะนี้มองครัวเรือนผู้สูงอายุภาพรวม โดยไม่ได้พิจารณาความเปราะบางที่อาจเกิดจากรูปแบบการอยู่อาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ด้วยกันตามลำพังและอาศัยอยู่คนเดียว

ทั้งในเขตเมืองและชนบท ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องเฝ้าระวังเพราะขาดคนดูแล จึงควรมีนโยบายสำหรับการดูแลผู้สูงอายุดังกล่าวเป็นพิเศษ เพื่อลดโอกาสในการเกิดอุบัติเหตุและการให้ช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน

๔. ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้ปกครองจำเป็นต้องปรับกระบวนการทางความคิด (mindset) สำหรับรูปแบบการศึกษาทางเลือกที่ผู้เรียนสามารถเรียนอยู่ที่บ้านได้ (homeschool) และการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้ปกครองในการเรียนของบุตร ซึ่งไม่ใช่แค่เรื่องพัฒนาการของบุตร แต่เป็นความผูกพันภายในครอบครัวเพื่อการดูแลกันในอนาคต

๕. จัดตั้งกองทุนเทคโนโลยีเพื่อการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และส่งเสริมความสัมพันธ์ภายในครอบครัวผ่านการติดต่อสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต และหุ่นยนต์ชีวประติขันธ์ (robot bionic) เพื่อให้สามารถอยู่คนเดียวได้โดยไม่พึ่งพาใคร (independent living) ให้ได้ยาวนานมากที่สุด รวมถึงส่งเสริมการสร้างเมืองอัจฉริยะ (smart city) ในเขตเมือง และในเขตชนบท (near smart city) ที่จะสามารถอำนวยความสะดวกในการคมนาคม

๖. เน้นการสร้างพื้นที่สาธารณะในชุมชนที่ปลอดภัยแก่คนทุกเพศ ทุกวัย อย่างเพียงพอและเข้าถึงได้ เพื่อลดช่องว่างระหว่างรุ่น เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และสร้างความสัมพันธ์ครอบครัวในเมืองต่างคนต่างอยู่และครัวเรือนอยู่คนเดียวมากขึ้น ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่เปราะบางในพื้นที่เขตเมือง รวมถึงลดความเป็นปัจเจก

๗. เพื่อให้ประชาชนตื่นตัวเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และโรคระบาดใหม่ ๆ

เวลา ๑๐.๐๐-๑๒.๐๐ นาฬิกา การนำเสนอรายงานการวิจัย เรื่อง “อนาคตประเทศไทยในมิติชนบทและท้องถิ่น” โดย นางถวิลวดี บุรีกุล สถาบันพระปกเกล้า

สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่เรามีแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ จนกระทั่งถึงแผน ๑๒ ที่จะสิ้นสุดในปีนี้ ครอบคลุมเวลากว่า ๖๐ ปี พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชนบทท้องถิ่นเป็นอย่างมาก และมีความวิตกกังวลว่าสังคมชนบท จะมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร โดยเฉพาะปัจจัยที่มีผลกระทบจากภายนอกรวมทั้งความเสี่ยงที่เกิดขึ้น จึงได้ทำการวิจัยเรื่องดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพของสังคมชนบทท้องถิ่นในอดีตและในปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาเรื่องของฉากทัศน์ของสังคม ชนบท ท้องถิ่น ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนนำเสนอแนะนโยบายที่เหมาะสมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสังคมชนบทและท้องถิ่นในประเทศไทย

ความเป็นพลวัตของสังคม ชนบท ท้องถิ่น แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑) ชนบทแบบเกษตรดั้งเดิม ๒) ชนบทแบบผสมผสาน ๓) ชนบทแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท และ ๔) ชนบทที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาพิเศษของรัฐ จึงต้องศึกษาในเรื่องของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองวัฒนธรรม และประชาชน โดยเฉพาะสังคมชนบทมีปัจจัยได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับ อาทินโยบายของรัฐ ยุทธศาสตร์ชาติ และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรือแผนพัฒนาต่าง ๆ ล้วนเข้ามามีผลกระทบ

อย่างไรก็ตาม เมื่อมองสังคมชนบท พบว่า มีมิติการพัฒนาสังคมชนบทอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีทางด้านคุณภาพสังคม ซึ่งคำว่าคุณภาพสังคม เป็นผลของความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งในสังคมซึ่งไม่ใช่มองแค่เรื่องคุณภาพชีวิตของผู้คนแต่เรามองกว้างไปถึงคุณภาพชีวิตของสังคมเป็นการเข้าใจสังคมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายทางสังคมแล้วกันนโยบายอื่นของรัฐด้วยว่ามีผลอย่างไร โดยเป็นวิธีการที่มองความเป็นอยู่ของสังคมบนพื้นฐานของการพัฒนาตัวแบบคุณภาพสังคม ซึ่งเป็นการศึกษาความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมและคนในสังคม และเป็นการสัมพันธ์เชื่อมโยงกันบนมิติที่ดีทางด้านคุณภาพสังคม ส่วนการมองเรื่องการสร้างพลังว่าสังคมที่มีการสร้างพลังกันอย่างไร โดยอยู่บนพื้นฐาน การมองอดีตมองปัจจุบันและการมองไปในอนาคต ใน ๕-๑๐-๑๕-๒๐ ปีข้างหน้า เพื่อมุ่งไปสู่สังคมชนบทท้องถิ่นที่พึงปรารถนา

วิธีการศึกษามีลักษณะเป็น Future Study ทำการ Mapping ข้อมูลการรวบรวมวรรณกรรมต่าง ๆ รวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้เป็นคาดการณ์ไปในอนาคตว่าเป็นอย่างไรแล้วก็ทำ Simulation ไปจนกระทั่งถึงมองว่าในอนาคตที่จะไปถึงมีกี่ฉากทัศน์ แล้วทำอย่างไรถึงจะไปถึงฉากทัศน์ที่พึงปรารถนา ไปจนกระทั่งถึงทำอะไรจะนำไปสู่นโยบายที่รัฐพึงกระทำได้ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก จากคนหลากหลายกลุ่มเนื่องจากเป็นเรื่องของชนบทที่มีความซับซ้อนและมีความเข้าใจยากและมีตัวแปรหลากหลาย การเก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่เยาวชน สื่อมวลชน นักการเมือง ภาคประชาสังคม ปรากฏ์ชาวบ้าน NGOs ผู้นำศาสนา และมีการสัมภาษณ์พระที่อยู่บนดอยที่อยู่ในชนบท โดยมีการลงพื้นที่ร่วมกับการสัมภาษณ์ทางไกล ภายใต้กรอบแนวคิดสังคม ชนบท ท้องถิ่นใน ๔ รูปแบบ ดังนี้

๑) **ชนบทแบบเกษตรดั้งเดิม** คือ ยังมีความดั้งเดิมอยู่มาก วิถีชีวิตยังเป็นแบบเดิม ๆ ในพื้นที่ ยังไม่มีอุตสาหกรรม ชุมชนจะมีร้านค้าเล็ก ๆ อยู่ในหมู่บ้านชุมชนดำรงชีวิตแบบเดิม

๒) **ชนบทแบบผสมผสาน** มีการพัฒนาขึ้นมาเล็กน้อยมีเครื่องจักรเข้ามาใช้ แต่จะมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น และมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ

๓) **ชนบทกึ่งเมืองกึ่งชนบท** มีการพัฒนาแต่มีการพึ่งพา และจะมีนายทุนใหญ่จะเข้ามาซื้อพื้นที่ทำกินในชุมชน

๔) **ชนบทที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาพิเศษของรัฐ** ประชาชนจะมีหนี้สิน และมีมลพิษจะมากขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ชนบท ท้องถิ่น ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน กล่าวคือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ การเมือง ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และเรื่องของรัฐธรรมนูญ แผนปฏิรูป แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายของรัฐ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ โลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โรคระบาดใหญ่ และการนำเทคโนโลยีเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบท ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองและด้านเทคโนโลยี ส่งผลต่อพลวัตของการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีการลงทุนมากขึ้น ซึ่งการลงทุนในชนบท จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่และภูมิอากาศที่เกิดจากการมีอุตสาหกรรมเกษตรเข้ามา กล่าวคือ มีการจ้างงานการจ้างงานภาคเกษตรลดลง แต่การจ้างงานภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลง คือ มีการเคลื่อนย้ายแรงงานของคนในพื้นที่ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่า เป็นหนี้ครัวเรือนมากขึ้น นอกจากนี้พบว่า ประชากรมีการเรียนรู้จากหนังสือมากขึ้นเพราะสามารถเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้สะดวก ส่วนการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางประชากรคุณภาพสังคม คือ การเกิดลดลง การตายจะเพิ่ม การเจริญพันธุ์ลดลง และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลง มีการเข้าถึงการบริการทางด้านสุขภาพมากขึ้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางประชากรยังพบว่า คนชนบทจะมีอายุยืนขึ้น แต่ขนาดของครอบครัวเล็กลงและมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างดีขึ้น ทิศทางการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มความเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงสังคม ชนบท ท้องถิ่น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพสังคม โดยเฉพาะโครงสร้างครอบครัว โครงสร้างการผลิต โครงสร้างการบริโภคเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงทางการผลิตและการบริโภคและการประกอบการของคนในพื้นที่ กล่าวคือ สัดส่วนแรงงานในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร แรงงานนอกภาคเกษตรเพิ่มขึ้นแต่แรงงานในภาคเกษตรลดลงเพราะมีการใช้เครื่องจักรและด้วยพื้นที่ทางการเกษตรลดลง โดยเฉพาะพื้นที่ปลูกข้าว ประชากรการเสียชีวิตจากโรคมะเร็งมากขึ้น เนื่องจากมีการนำสารเคมีเข้ามาจากต่างประเทศ ถึงแม้ว่าจะเข้าถึงการบริการสุขภาพมากขึ้นก็ตาม

๒. สภาพสังคม ชนบท ท้องถิ่น จากอดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดจากอดีตสู่ปัจจุบัน ตั้งแต่มีการพึ่งพาธรรมชาติ แต่การพึ่งพาแรงงานในครัวเรือนเปลี่ยนไปจากเดิม แต่เป็นการพึ่งพาทุนมี

การพึ่งพาเทคโนโลยี และปัจจุบันกลายเป็นมีความผูกพันกับวิถีชีวิตมากขึ้น ซึ่งเดิมสังคมครอบครัวเป็นสังคมที่กลมกลืน แต่ปัจจุบันกลายเป็นสื่อออนไลน์ทำหน้าที่ที่กลมกลืน ดังนั้น รูปแบบการดำรงชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

๓. ความเสี่ยงที่จะส่งผลกระทบต่อสังคมชนบทท้องถิ่นในเชิงลบ ดังนี้

๑) มิติทางการเมือง ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นคือในระยะสั้น มีการรวมศูนย์อำนาจมากขึ้นแทนที่จะกระจายอำนาจ และในระยะยาวมองว่าชนบทจะกลายเป็นพื้นที่แย่งชิงผลประโยชน์ และธรรมาภิบาลจะลดลงเกิดความขัดแย้งในชนบท เพราะจะมีการแย่งชิงตั้งแต่ทรัพยากร อำนาจ และบทบาทในการบริหารท้องถิ่น

๒) เศรษฐกิจ จะเกิดเศรษฐกิจทุนนิยมแบบไร้ศีลธรรมเพราะนายทุนเข้ามามีบทบาทถึงท้องถิ่น และท้องถิ่นจะกลายเป็นอ่างน้ำสำหรับลงทุนขณะที่นายทุนจะดึงทุนกลับไป

๓) สังคม เป็นสังคมของความไม่ไว้วางใจ และเมื่อความไม่ไว้วางใจลดลงความเป็นชุมชนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เคยมีก็ลดลง ขณะที่วิถีชีวิตประเพณีดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติหรือเคยมีก็ลดลง ครอบครัวก็เปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนเริ่มเปลี่ยนแปลง อาชญากรรมก็จะเริ่มเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรุนแรงหรือการมีอาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ

๔) สิ่งแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงไป ความมั่นคงทางอาหารในชนบทลดลงเพราะไม่ได้ปลูกพืชแบบดั้งเดิมมีการเปลี่ยนแปลง การใช้พื้นที่การถือครองพื้นที่จากเดิมที่เคยเป็นเจ้าของที่ดินหรือของตัวเอง ตอนนี้กลายเป็นที่ดินเช่า และกลายเป็นลูกจ้างจากเดิมเคยเป็นเกษตรกรเอง

๕) เทคโนโลยี ความเสี่ยงที่มาจากเทคโนโลยีในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลแม้ว่าจะมีสัญญาณอยู่ในบางพื้นที่แต่บางพื้นที่ก็ยังไม่ถึง จึงส่งผลต่อการดำรงชีวิตที่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้

๖) กฎหมาย เป็นความเสี่ยงสำหรับการพัฒนาชนบทเพราะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเป็นอุปสรรคต่อการสร้างรายได้เพราะไม่เอื้อต่อวิถีชีวิตชนบทที่จะดำรงชีวิตประกอบอาชีพให้มีรายได้ที่มากขึ้น แต่กลับกลายเป็นเสริมสร้างความเหลื่อมล้ำเพราะว่ากฎหมายบางฉบับไปสนับสนุนนายทุน อาทิ เรื่องสุราชุมชน ที่ติดขัดด้วยข้อกฎหมาย

กล่าวโดยสรุป แนวโน้มคือในอนาคต สภาพเศรษฐกิจ Infrastructure ระบบสาธารณสุขดีขึ้น คมนาคมการสื่อสารดี แต่ตามความเหลื่อมล้ำทางสังคมจะตามมา ความผูกพันทางจิตใจลดลง ความสามัคคีลดลง แต่กลุ่มเศรษฐกิจมีมากขึ้น แต่กลุ่มทางสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกันกลับลดลง มีการรวมศูนย์อำนาจที่มากขึ้น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นก็จะยุ่งยากมากขึ้น มีการแก่งแย่งอำนาจ ขณะที่โครงสร้างทางวัฒนธรรมจะกลายเป็นวัฒนธรรมแบบฉาบฉวย

นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า ฉากทัศน์สังคม ชนบท ท้องถิ่น มี ๔ แบบ ดังนี้

๑. สังคมอมทุกข์

เกิดจากความเสี่ยงยังเป็นในระดับสูง และปัจจัยภายนอกเข้ามาและยังมีอิทธิพลของปัจจัย โดยเฉพาะทางการเมือง ถ้าหากไม่มีการพัฒนาขึ้นก็จะกลายเป็นสังคมอมทุกข์ ซึ่งสังคมอมทุกข์เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยระบบอุปถัมภ์ สังคมที่ขาดความจริงใจเป็นสังคมที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นสังคมที่มีแต่ความเห็นแก่ตัว ประชาชนมีหนี้สินและความขัดแย้งมีมากและระบบอุปถัมภ์ยังมีอยู่ ทำให้เกิดการเมืองที่ไม่สุจริตและเป็นสังคมที่เลือกปฏิบัติเป็นสังคมที่ยึดถือวัตถุเป็นตัวตั้ง

๒. สังคมปนสุขปนทุกข์

ถึงแม้มีการพัฒนาบ้างในบางพื้นที่ แต่ครอบครัวไม่ได้ทำหน้าที่สมบูรณ์ในการกล่อมเกลาจิตใจของเด็กในอนาคต ส่วนสถาบันทางศาสนาพบว่า จะมีไว้เพื่อทำพิธีกรรมเท่านั้น

๓. สังคมสมดุลยั่งยืน

เป็นสังคมผสมผสานแบบสมดุลซึ่งมองว่าสังคมชนบทเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมีบางที่พัฒนาตนเองได้มีส่วนร่วมของคนในสังคมและมีความผูกพันกัน และเน้นในเรื่องของการเมืองภาคพลเมือง ไม่รอภาครัฐช่วยเหลือ แต่ว่าสามารถพัฒนาตัวเองและสร้างความมั่นคงทางอาหารได้ และใช้วิถีวัฒนธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาสังคมนี้อจะเป็นสังคมที่อยู่ได้

๔. สังคมอุดมสุข

เป็นสังคมที่ยึดมั่นในคุณงามความดี ถ้าทำธุรกิจก็จะเป็นธุรกิจที่เป็นประโยชน์กับสังคม เป็นธุรกิจที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ชุมชนจะมีความมั่นคงทางอาหารจะไม่มีการทำลายทางชีวภาพ และเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยการถ้อยทีถ้อยอาศัยพูดคุยด้วยความเข้าใจ โดยสถาบันทางศาสนาจะเป็นสถาบันกล่อมเกลาจิตใจ และเป็นที่พึ่งของผู้คน ซึ่งจะมีความเป็นพลเมืองสูง เป็นสังคมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง มีการกระจายอำนาจอย่างเต็มที่

โดยผู้วิจัยเสนอแนวทางลดความเสี่ยงที่จะเกิด คือ จำเป็นจะต้องเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่ คือ Moral Economy ให้เป็นสังคมที่มีการพัฒนาโดยคำนึงถึงความแตกต่างของคนไม่ได้เอาแต่ผลประโยชน์แต่จะเติบโตไปด้วยกัน ทั้งระยะสั้นระยะยาว กล่าวคือ จะทำอย่างไรที่จะลดความเสี่ยง อาทิ การพัฒนาด้านกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาเพื่อให้ลดความเหลื่อมล้ำ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างพลังงานสังคม รวมถึงการกระจายอำนาจ ช่วยกันฟื้นฟูสภาพแวดล้อมมีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดี กฎหมายหลายฉบับจะต้องป้องกันความเสี่ยง โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งกฎหมายดังกล่าวจะเป็นกฎหมายที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับพื้นที่ชนบทได้เป็นอย่างดี

ส่วนแนวทางการพัฒนาสู่อนาคตบนพื้นฐานมิติคุณภาพสังคม คือ จะต้องสร้างพลังทางสังคม โดยในระยะยาวถ้าจะสร้างพลังให้กับประชาชนในชนบทได้จะต้องมีการกระจายอำนาจเป็นรูปธรรม การมีส่วนร่วมในการวางแผนของชุมชน หรือเรื่องของสถาบันครอบครัวที่ต้องให้เกิดความเข้มแข็งของคนในพื้นที่ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง โดยการพัฒนาต้องคำนึงถึงหลักความเสมอภาค และความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากร การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีให้เกิดประชาธิปไตยชุมชน และชุมชนสามารถจัดการตนเองได้ สุดท้าย คือ ความสมานฉันท์ทางสังคมจะเกิดขึ้น จะต้องมีการพัฒนาให้ประชาชนเข้าถึงการบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสร้างเครือข่ายในการบริหารจัดการพื้นที่ไม่ใช่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารแต่เพียงลำพังหรือว่าบริหารกับหน่วยงานของรัฐเท่านั้น แต่ต้องให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการศึกษาเบื้องต้น

๑. กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต โดย

- ๑) ให้ความสำคัญพลังงานของชุมชนในระดับฐานล่าง เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในระดับท้องถิ่น
- ๒) นำฉันทศน์สังคม ชนบท ท้องถิ่น แบบสมดุลและยั่งยืนมากำหนดเป็นส่วนหนึ่งของทิศทางการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพสังคมชนบท
- ๓) การจัดทำยุทธศาสตร์จังหวัด โดยคำนึงถึงอนาคตระยะยาวของสังคมชนบทในระยะ ๑๕-๒๐ ปีข้างหน้า

๒. การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศจากฐานล่าง

- ๑) ปรับกระบวนการทัศน์การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศให้ขับเคลื่อนจากระดับฐานล่างโดยพลังของชุมชน (Bottom-up)
- ๒) ปรับบทบาทภาครัฐมาเป็นผู้สนับสนุนและเอื้ออำนวยให้ภาคชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ
- ๓) ตั้งกรอบทิศทางการพัฒนา (Action Framework) ที่ขับเคลื่อนชุมชนไปสู่เป้าหมายฉันทศน์สังคม ชนบท ท้องถิ่นแบบสมดุลและยั่งยืน เพื่อไปสู่อนาคตที่พึงปรารถนาในอนาคต
๓. สร้างบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้เอื้อต่อการสังคมชนบทที่สมดุลและยั่งยืน
 - ๑) ปฏิรูประบบราชการให้มีบทบาทในฐานะการเอื้ออำนวยและสนับสนุนในการเสริมพลัง (Empowerment) ให้ภาคพลเมืองและภาคชุมชน
 - ๒) ปฏิรูปการกระจายอำนาจ โดยกระจายทั้งอำนาจหน้าที่ งบประมาณ ทรัพยากร ระบบการเก็บภาษีและการคลังท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นมีศักยภาพเพียงพอต่อการพัฒนาพื้นที่ ปรับระบบการพัฒนาโดยยึดหลักเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area-Based)

(๒.๑) รัฐต้องมีนโยบายส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งด้านการเงิน การคลัง การบริหารทรัพยากรบุคคล โดยให้สามารถพึ่งตนเองได้

(๒.๒) ปรับแก้กฎหมายและระเบียบการปกครองท้องถิ่นและพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนให้สามารถทำงานร่วมกันและสนับสนุนร่วมกันได้ ให้ชุมชนมีสิทธิและอำนาจในการจัดทำนโยบายสาธารณะเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับไปดำเนินการ

(๒.๓) การกระจายอำนาจด้านการคลัง เพิ่มการจัดสรรงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๒.๔) การบูรณาการรูปแบบการบริหารงาน ทั้งการดำเนินการนโยบายจากรัฐส่วนกลาง และรูปแบบการพัฒนาแบบใหม่ที่ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม และค่านิยมบริบทและศักยภาพของแต่ละพื้นที่

(๒.๕) มีการปฏิรูปองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้อิสระในการจัดการปัญหาและส่งเสริมให้มีการสร้างและพัฒนานวัตกรรมในท้องถิ่น

(๒.๖) มีการกระจายอำนาจให้กับพื้นที่ของชุมชน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการตามบริบทภายในพื้นที่และมีการเสริมกำลัง (synergy) จากภาคส่วนต่าง ๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ ระดับภาค ระดับภูมิภาค ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันวิชาการ และประชาชน

๓) การปฏิรูประบบสวัสดิการและความมั่นคงในชีวิตของคนไทย ประเทศไทยควรมีระบบสวัสดิการและการประกันสังคมให้แก่คนไทยทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนเสียชีวิต ดังนี้

(๓.๑) ขยายความคุ้มครองการประกันสังคมให้ครอบคลุมผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรมอิสระ

(๓.๒) สร้างระบบการออมของคนไทยทั้งประเทศ โดยใช้วิธีการออมจากรายจ่ายโดยหักจากภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT)

๔) ลดการใช้นโยบายเชิงประชานิยมของรัฐบาลและการเมือง

กล่าวโดยสรุป การนำผลการวิจัยที่ได้นำเสนอในครั้งนี้ จึงเป็นข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ โดยสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาจัดทำวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ ที่จะมีขึ้น จึงควรให้ความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติประชากร โครงสร้างสังคม ชนบท และท้องถิ่น เพื่อการเชื่อมโยงข้อมูลและองค์ความรู้ที่ได้นำไปสู่ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทำนายในอนาคตทำให้เห็นภาพหรือฉากข้างหน้าเกี่ยวกับปัจจัย เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะการกระจายอำนาจเพื่อลงสู่ท้องถิ่นและสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ อันเป็นรากฐานสำคัญทั้งนี้เพื่อให้สามารถก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลางของประเทศได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ภาคผนวก

รายชื่อข้าราชการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเข้าร่วมฟังผ่านช่องทางออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom Meeting

๑. สำนักวิชาการ

๑. นายมานิช อินทนิม ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

กลุ่มงานบริการวิชาการ ๑

๑. นายโชคสุข กรกิตติชัย ตำแหน่ง วิทยากรเชี่ยวชาญ

๒. นางสาวศรัณยา สีมา ตำแหน่ง นิติกรชำนาญการพิเศษ

๓. นางสาวสุภาพิชญ์ ธีระวัฒน์ ตำแหน่ง นิติกรชำนาญการ

กลุ่มงานบริการวิชาการ ๒

๑. นางอาริยา สุขโต ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการพิเศษ

๒. นายณัฐพงศ์ พันธุ์ไชย ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการพิเศษ

กลุ่มงานบริการวิชาการ ๓

๑. นางสาวณิชา บุรณสิงห์ ตำแหน่ง วิทยากรเชี่ยวชาญ

๒. นายวิชาญ ทรายอ่อน ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการพิเศษ

๓. นายเปรม ถาวรประภาสวัสดิ์ ตำแหน่ง วิทยากรปฏิบัติการ

๔. นายสุเมฆ จีระชัยสิริ ตำแหน่ง นิติกรปฏิบัติการ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา

๑. นางสาวอุษา โฆษิตตระกูล ตำแหน่ง ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานวิจัยและพัฒนา

๒. นางสาวปิยะวรรณ ปานโต ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการพิเศษ

๓. นายจันทมร สีหาบุญลี ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการพิเศษ

๔. นางสาววิมลรักษ์ ศานติธรรม ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการพิเศษ

๕. นางสาวอัญชลี จวงจันทร์ ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการพิเศษ

๖. นางสาววิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการ

๗. นางสาวบุษิตา ไวทยานนท์ ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการ

๘. นายคณาธิป ไกยชน ตำแหน่ง วิทยากรปฏิบัติการ

กลุ่มงานห้องสมุด

๑. นางจินตนา เอี่ยมคง ตำแหน่ง บรรณารักษ์เชี่ยวชาญ

กลุ่มงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ

๑. นางศิริพร โทตรภวานนท์ ตำแหน่ง ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ

๒. สำนักกรรมการ ๑

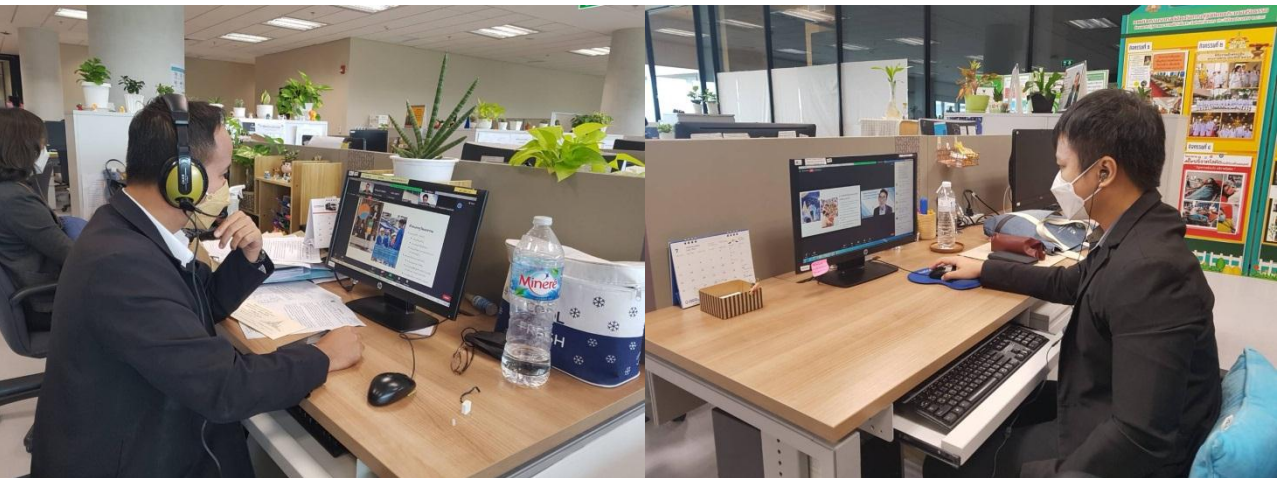
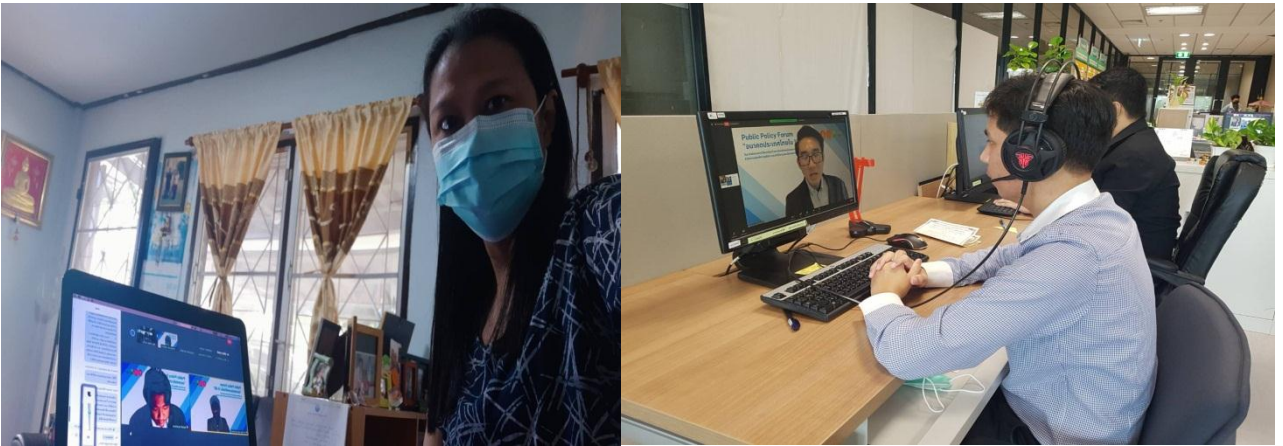
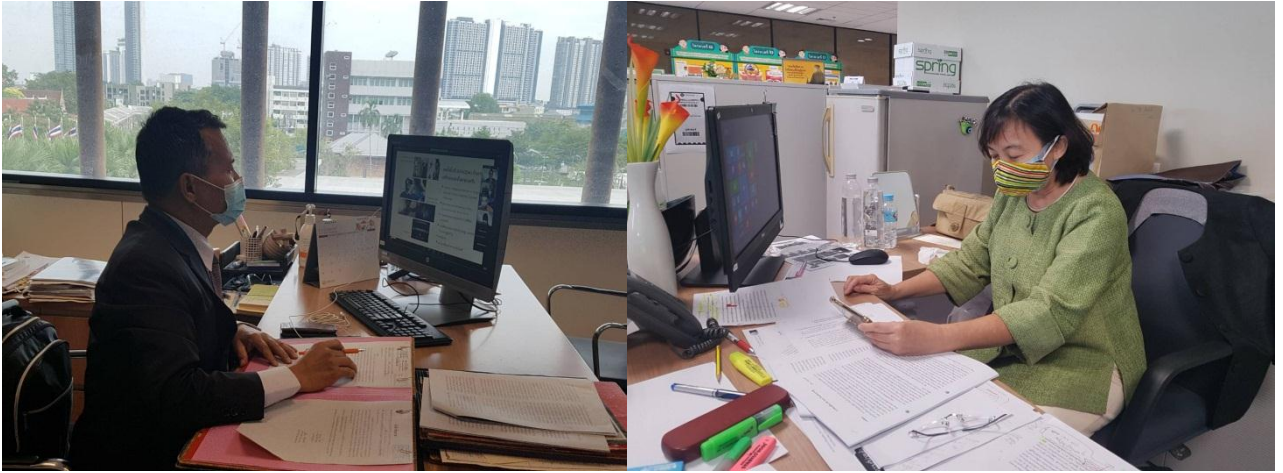
๑. นายพงศ์พันธ์ จิตรานุกิจ ตำแหน่ง วิทยากรเชี่ยวชาญ

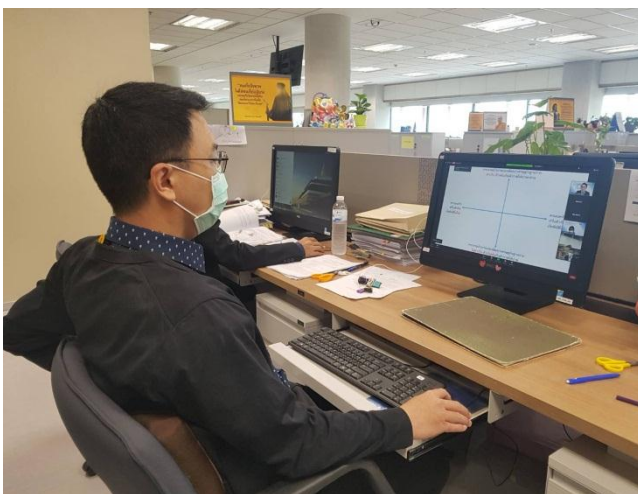
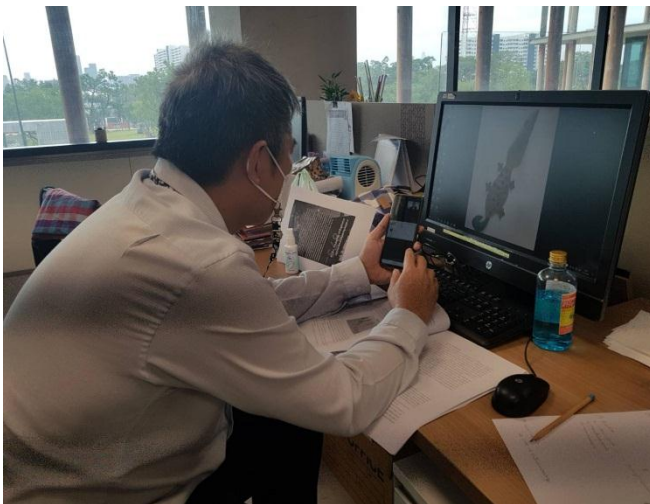
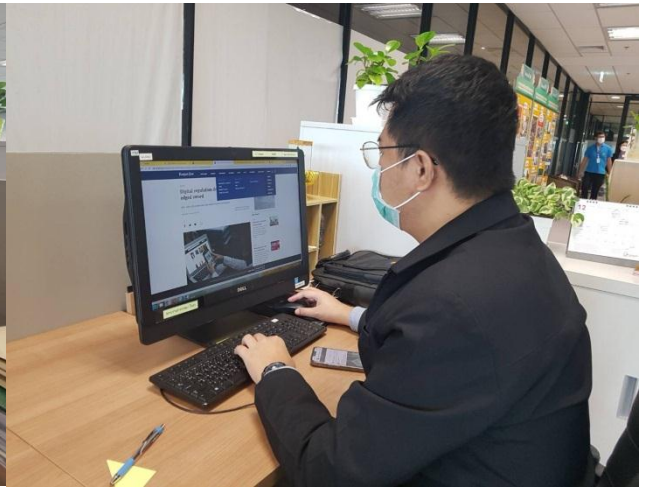
๒. นางสาววลัยพร ภารา ตำแหน่ง นิติกรเชี่ยวชาญ

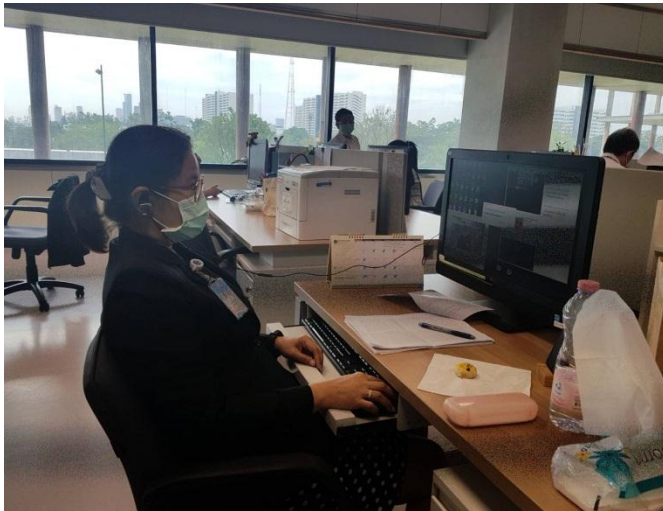
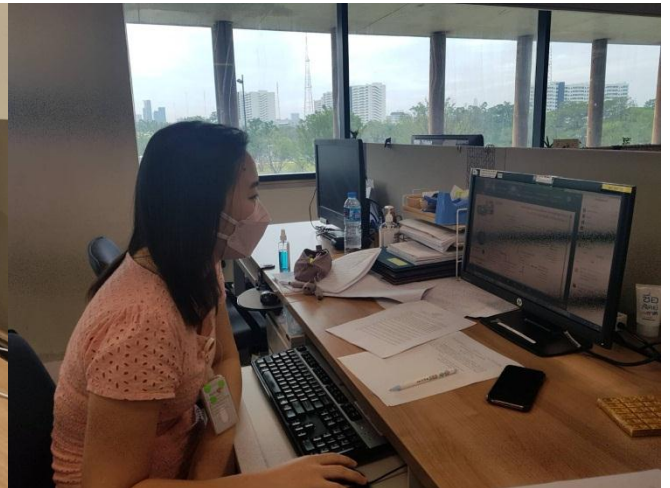
๓. นางสาวสิริกกร เทียนศรี ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการพิเศษ

๔. นางสาวอัจฉรา วิไลหงส์ ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการพิเศษ

๕. นางสาวธนอิสินันท์ มหาวัฒนางกุล	ตำแหน่ง	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๖. นางสาวจิรารัตน์ จันทรัตน์	ตำแหน่ง	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๗. นางสาวนันท์ณภัส บางต่าย	ตำแหน่ง	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๘. ว่าที่ร้อยตรี มนูญ ถาดทอง	ตำแหน่ง	วิทยากรชำนาญการ
๙. นางสาวอนุสรรา เกื้อข้า	ตำแหน่ง	นิติกรชำนาญการ
๑๐. นายเฉลิมพล ชำนิพัฒน์	ตำแหน่ง	เจ้าพนักงานธุรการอาวุโส
๑๑. นางสาวศศิภาณูจน์ วิทิตวรารักษ์	ตำแหน่ง	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๑๒. นางสาวอริษา เจียะเที่ยง	ตำแหน่ง	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
- ๓. สำนักกรรมาธิการ ๒**
๑. นางสาวสุภาพร อาจเดช	ตำแหน่ง	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งรัฐ
กิจการชายแดนไทย ยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูป
๒. นายจินต์ประเสริฐ ปฐมภาค	ตำแหน่ง	นิติกรชำนาญการ

Recording **LIVE** on Facebook

เทคโนโลยี 2030/2040 ที่มีการเปลี่ยนแปลงในครอบครัว

- Artificial intelligence/ Internet of Things/ Big data/ Cloud computing/ Quantum computing
- Brain-interface technology/ Robot/ Autonomous car/ Smart home/ การคมนาคมขนส่งที่ใช้การไร้ตัวคนขับ
- การศึกษานวัตกรรมเรียนรู้ ของสูง แพลตฟอร์ม และผู้สูงอายุ
- ค่าใช้จ่าย
- ความเชื่อมโยงทางเทคโนโลยี

PHROTHIC และ บริษัท Bionic | Honda Robotics

VIR glasses topic about robot- human

Autonomous car PROJECT SEAN

 kingkaew	 somporn isvilan...	 Vimonrug
 Assoc.Prof Dr A...	 Kongsudom Say...	 Pattisak Tra...